

Автор на текстот: Нанд Шани, Тим лидер на проектот „Платформа за вработување и социјални прашања“ (ПВСП 2), имплементирана од Регионалниот совет за соработка (РСС) и Меѓународната организација на трудот (МОТ), а е финансиран од ЕУ

Први Мај 2020: Ден на трудот каков што не го познаваме

Корона вирусот на Западен Балкан: Тестирање на имунитетот на пазарот на труд

Календарот за 2020 година беше идеално поставен за Први Мај – петок, ветувајќи долг викенд за Празникот на трудот. Повеќето, претпоставувам го поврзувате со слободни денови, скара на отворено со семејството и пријателите. Исто и јас, се разбира, одложувајќи постојано на моите деца да им објаснам зошто годинава е поинаку.

Но, овој пат, ништо не е исто освен посакуваното размислување за прославата, откако сите што го прославуваат на Западен Балкан, исто како и во светот, од средината на март се соочуваат со блокади поради Ковид 19, откако беа регистрирани првите случаи во регионот. Останувајќи дома, обидувајќи се да ја израмниме кривата на ширњето на вирусот, знаејќи дека во спротивно нашите ослабени здравствени системи би биле срушени и знаејќи дека не можеме повеќе да помогнеме, ни останува да се запрашаме што ќе следи натаму.

Како што минува времето станува се поочигледно дека кризата со корона вирусот е повеќе од тест за нашите здравствени системи и за индивидуалните имунитети на граѓаните – таа станува тест за еластичноста и способноста на нашите општества да се справат со последиците. А тие се многу, иако допрва ќе ја согледаме јасната слика на разурнувачките ефекти.

Забраните затворија многу врати: од кафулиња, ресторани, фризери, до оператори за туризам и патувања, угостителство, индустријата за разонода...

Останувањето дома значеше губење на многу работни места, бидејќи не може се да се работи преку Интернет.

Неизбежано зголемување на невработеноста: Загубите на работните места и невработеноста, се чини, се сигурна последица низ целиот свет, а Западен Балкан нема да биде исклучок. Прогнозите на Меѓународната организација на трудот (МОТ), се дека во вториот квартал од годинава во светот ќе има околу 195 милиони работни места помалку.

Најпогодени од кризата се услужниот сектор, туризмот, патувањата и сместувачките капацитети, посебно погодени од блокадите и ограничувањата на патувањата, како и

производството. МОТ проценува дека околу 1,25 милијарда вработени во овие сектори се под закана и се посебно ранливи. Производството, сепак, се уште има извесни шанси да го зголеми темпото откако ќе продолжи со работа. Посочените сектори на Западен Балкан преставуваат значаен дел од БДП-то и од вкупната вработеност.

Бројките за Западен Балкан: Официјалните податоци во регионот за март, па дури и за април 2020 г., веројатно не го покажуваат целосното влијание на тековната криза. Но, дури и вакви, се показател за враќање со огромен чекор назад од неколку години, бришејќи го напредокот што беше остварен во борбата против невработеноста.

- **Црна Гора**, на пример, бележи значително зголемување на невработеноста – околу 3.000 од почетокот на кризата (или околу 8,3 %), со што се избришани позитивните трендови во вработувањето што се бележеа од декември 2017 година.
- Во **Косово**¹, до први април 2020 г., бројот на новорегистрирани невработени изнесува 7.000, а многумина што работеа во странство се вратени, што ќе влијае за зголемување на невработеноста.

Бројките во регионот продолжуваат да се зголемуваат во сите сектори и економиите бележат бавен но сигурен раст, во околности кога вработените во Агенциите за вработување поради мерките за социјална дистанца или работат од дома или не ги примаат работодавателите физички. И, иако, се уште нема прецизни податоци за да се комплетира целосната слика на загубените работни места, трендовите со бројките кои брзо се менуваат сигнализираат криза со големи размери. Големината на таа криза веројатно прецизно ќе се знае само кога ќе заврши пандемијата и ќе се вратиме во нормала.

Клиничка слика за пазарот на трудот на Западен Балкан: Невработеноста беше една од најголемите грижи за граѓаните¹ во регионот, со околу 60 отсто, дури и во 2019 година кога беа забележани историски ниски вредности и таа изнесуваше во просек околу 16 отсто. Да не споменуваме дека во зависност од земја до земја, и со такви подобрени бројки, невработеноста се уште беше два, до три пати повисока од земјите во ЕУ и беше придружувана од старите предизивици: долготрајна невработеност три пати повеќе отколку во ЕУ (12% наспроти 4%), високо ниво на невработеност кај младите, околу 25 % и високо неформално работење, работа на црно, меѓу 20% и 30 % (која кај младите се движи и до 40%). Сето ова значи дека сегашното зголемување на невработеноста, комбинирано со хроничните „заболувања“ околу (не)вработеноста, ќе преставуваат

¹ Балкански барометар 2019 – годишно истражување што го спроведува Регионалниот совет за соработка – достапно на <https://rcc.int/seeds/>

значителна тешкотија за справување. Уште повеќе, имајќи предвид дека неформално вработените ќе бидат особено погодени, доколку немаат пристап до социјалната заштита.

Владите ја сфатија заканата и веќе започнаа да одговараат со воведување мерки за ублажување на влијанието на пандемијата врз економијата и работните места. Различни шеми за задржување на вработеноста, како субвенции за плати за наредните месеци, се веќе воведени од владите во регионот, истовремено со активни фискални политики, даночни олеснувања, одложување на придонеси за социјално осигурување и друго, но дали тоа ќе биде доволно и дали имаме доволно силни респиратори за да ги задржиме економиите да дишат?

Исчекувајќи го сонцето зад облаците: Сепак, во ова сме сите заедно и во сечиј интерес е да ги пронајдеме најдобрите решенија за да се справиме со кризата – владите, работодавачите, вработените и сите други групи, како што се студенти, пензионери, итн.

Ако се соединиме мисловно и ги споиме напорите, ако го интензивираме социјалниот дијалог, ако имаме малку трпение, толеранција и разбирање за другиот, следниот Први Мај, 2021 година, може да го чекаме со поголем оптимизам.

Во меѓувреме, **#ОстаниДома #БидиЗдрав и Среќен #Ден на Трудот**
Држи физичка дистанца, биди поврзан идејно!

ⁱ Името не ги прејудува ставовите за статусот и е во согласност со Резолуцијата 1244 на Советот за безбедност на ООН и со Одлуката на Меѓународниот суд за правда за косовската декларација за независност